

ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΚΑΖΑΖΗ

ΔΕΚΑ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΝΕΟΤΗΤΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1900

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΡΙΣΙΟΣ

Οἱ ἀναδημοσιευόμενοι οὗτοι Δέκα Λόγοι πρὸς τὴν ἑλ-
ληνικὴν Νεότητα ἀπηγγέλησαν πρὸ τριετίας ἐν τῇ με-
γάλῃ Αἴθουσῃ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστη-
μίου πρὸ ἀκροατηρίου, ἀποτελουμένου τὸ πλεῖστον ἐκ με-
λῶν τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος.

Ἀπυθύνθη κατὰ πρότερον λόγον πρὸς ταύτην, ὡς τὴν
ἐθνικὴν δύναμιν, ἥτις ὡς ἐκ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς εἶνε ἡ
κατ' ἐξοχὴν κεκλημένη νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνορθώ-
σεως καὶ ἀποκαταστάσεως.

Μετὰ τὴν μεγάλην συμφορὰν, τὴν πρὸ τριετίας ἐπελθοῦ-
σαν ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐπιβάλλεται ἡ μέριμνα καὶ ἡ σκέ-
ψις τῆς περισυλλογῆς, τῆς ἀνορθώσεως. Πᾶσαι αἱ ἐθνικαὶ δυ-
νάμεις καλοῦνται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἐν πίστει καὶ ἀφο-
σιώσει ἐνεργείας.

Εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν αἱ ἀναδημοσιευόμεναι Ὀμιλίαι.
Θέλουσιν ἐπιτύχῃ ἄρα γε τὸν ἐπιδωκόμενον σκοπὸν;

Ἄν μὴ τι ἄλλο, ἄς τηρηθῇ τοῦλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόν-
τος παρὰ τῆ ἑλληνικῆς νεότητι ἡ πίστις πρὸς τὸ ἱστορικὸν
μέλλον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Αἱ περιστάσεις, ὑφ' ἃς ἀπὸ τι-
νος χρόνου διαβιοῦμεν, δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐπιζητηθῇ ἡ
ἄμεσος ἀνόρθωσις, ἡ πλήρης ἐθνικὴ ἀναδημιουργία. Τὰ φο-
βερὰ παθήματα ἠκίστα ἐπὶννεγκον τὰ ἀναμενόμενα μαθή-
ματα. Τὸ ἑλληνικὸν δὲν ἀντελήφθη ἔτι τῆς καταστάσεώς του,
ἐξακολουθεῖ ὀργιάζον καὶ ἀκολασταῖνον ἐν μέσῳ τῶν ἐθνικῶν
ἐρειπίων...

Ποῦ θὰ εὔρεθῇ ὁ ἐθνικὸς παράκλητος, ὁ προωρισμένος ν'

ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τῆς ἀνακαινίδεως; Οὐδαμοῦ βλέπω αὐτὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν μ' ἀπελπίζει. Ἐστηθοσκοπήσα ἐπανειλημμένως τὸν Ἑλληνισμόν τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, τῆς ἀλυτρώτου, τὸν τῆς διασπορᾶς καὶ εὖρον αὐτὸν ὑγιαίνοντα μᾶλλον ἢ ἐν ἀπέλπιδι καταστάσει διατελοῦντα.

Ἐντεῦθεν τὸ κατέχον με ψυχικὸν σθένος καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος.

Τούτου ἕνεκα ἡ ἀναδημοσίευσίς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου Δεκαλόγου. Ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἄς χρησιμεύσῃ τοῦλάχιστον ὡς διηνεκῆς ὑπόμνησις ἐθνικοῦ καθήκοντος, ἐμμονῆς πρὸς τὰ πάτρια, πρὸς τὴν πίστιν τῶν παλαιῶν γενεῶν, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐμφανισθήσεται ὁ παράκλητος ἀνὴρ τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἐλευθερίας, ὃν ἀπ' αἰῶνων ἐπηγγέλησαν οἱ χρησμοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ὁ μυστικὸς τῆς ἀπολυτρώσεως στρατηλάτης, λαμβάνων ἐπὶ τέλους ἱστορικὴν σάρκα καὶ ὑπόστασιν, συμπληρῶν τὸ ἔργον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ περιδύων τὴν ἐθνικὴν παρακαταθήκην ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Τοῦτο εὐχομαι ἀπὸ καρδίας, καὶ εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν οἱ σήμερον ἀναδημοσιευόμενοι Λόγοι.

Μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ 1900.

ΔΕΚΑ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΝΕΟΤΗΤΑ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Ἀγαπητοὶ φίλοι καὶ ὁμιληταί,

Ἄκρα με κατέχει συγκίνησις κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἀνέλαβον, ἐγκαινίζων τὰς διαλέξεις τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ τούτου ἔτους, νὰ συνδιαλεχθῶ μεθ' ὑμῶν περὶ διαφερόντων θεμάτων, καὶ δὴ περὶ τοῦ μεγίστου πάντων, τῆς ἐθνικῆς ἀνορθώσεως. Πράττω τοῦτο μετὰ πεποιθήσεως. Εὐελπιστῶ ὅτι δὲν θέλει ἀπηχῆσθαι ματαίως ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης μόνον ὁ λόγος μου, συγκινῶν ὑμᾶς καὶ προσηλυτίζων· πέποιθα, ὅτι θέλει ἐξέλθῃ αὐτῆς, ἀπηχῶν καὶ κατακτῶν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, τὸ ἐλληνικὸν γένος ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ διασπορᾷ.

Πολλάκις παρέστην πρὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος, πρὸ τῆς εὐέλpidος ταύτης τοῦ ἔθνους μερίδος, τῆς ἐκπροσωπούσης τῆς πατρίδος τὸ μέλλον, ἐν ἣ συγκεντροῦνται οἱ εὐγενέστατοι πόθοι καὶ αἱ προσφιλέσταται ἡμῶν προσδοκίαι, ἧτις ὑπὲρ πᾶσαν ἐθνικὴν δύναμιν αἰσθάνεται καὶ σφριγᾷ, ἧτις ἐκπροσωπεῖ κατ' ἐξοχὴν τὴν ζωὴν τοῦ παρόντος καὶ τὴν ἐνέρ-

γειαν τοῦ μέλλοντος, ἐν ἣ ὑποθάλλεται καὶ τρέφεται τὸ ἰδε-
 ῶδες τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου καὶ ἧτις πέπρωται νὰ συνεχίσῃ
 ἐπιτυχέστερον ἡμῶν τὴν ἐργασίαν τῆς ἱστορικῆς παλιγγενε-
 σίας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ἄλλὰ σπανίως ἠσθάνθην ἑμαυ-
 τόν, κατειλημένον ὑπὸ τοιαύτης περισκέψεως καὶ ἀνησυχίας,
 ὅσον κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ἄλλοτε ἠλπίζον μᾶλλον.
 Ἐβλεπον θαυμαστά ὄνειρα, ἠτένιζον ὑπερφυεῖς κόσμους
 προσεδόκων. Ἐνόμιζον, ὅτι ἐγγὺς τυγχάνει ἡ γῆ τῆς ἐπαγ-
 γελίας. Ἐκροαζόμεν μαγικὰ ἔπη ἐθνικῆς νίκης, αὐτονο-
 μίας, ἀπελευθερώσεως. Καὶ σήμερον . . . προσέρχομαι πρὸ ὑμῶν
 τεθλιμμένος καὶ περίλυπος. Δὲν παρίσταμαι, ὡς ἄλλοτε, προ-
 οϊωνιζόμενος ἀμέσους νίκας, εὐαγγελιζόμενος χαρᾶς εὐαγγέλια.
 Μὲ βαρύνει καὶ μὲ κατατρύχει ἡ ἐθνικὴ συμφορὰ. Ἄδοξος
 ἦττα· καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξευτελισμὸς καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν
 τῆς λέξεώς, προσωρινὴ ὑποδούλωσις μέρους τῆς χθὲς ἐλευθέ-
 ρας πατρίδος· ἔλεγχος ξενικός, πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κη-
 δεμονία ἐν τῇ χειρίστῃ σημασίᾳ.

Ὑπὸ τοιαύτας δυστυχεῖς συνθήκας ἄρχεται κατὰ τὴν ἐσπέ-
 ραν ταύτην ἡ πρώτη τῶν διαλέξεών μου. Ἀγαπητοὶ ὁμιλη-
 ταί· οὐδέποτε ἠσθάνθην ἑμαυτὸν τοσοῦτον δυστυχῆ, ὅσον
 κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χρόνον. Μὲ ταπεινοῖ ἡ συμφορὰ
 τῆς πατρίδος· ἡ πτώσις αὐτῆς ἡ ἀπροσδόκητος, ἡ κατὰ γῆν
 καὶ κατὰ θάλασσαν ἀτυχία.

Ἐντεῦθεν ἡ θλίψις, ἧτις μὲ κατέχει. Δὲν εἶνε ἡ θλίψις
 αὕτη μερικὴ, ἐνὸς ἢ ὀλίγων ἀτόμων· εἶνε καθολικὴ θλίψις
 πάντων τῶν αἰσθανομένων, πάντων τῶν συμμεριζομένων τὸ
 ἐθνικὸν ἄλγος, πάντων τῶν ὄνειροπολησάντων τὴν πατρίδα
 τιμιωτέραν καὶ εὐγενεστέραν.

Ἄ! Ποῦ εἶνε ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἄλλοτε κατε-
 λάμβανέ με ἐν πάσῃ μεθ' ὑμῶν συνεντεύξει; τί ἐγένοντο αἱ

ἐλπίδες, αἵτινες μὲ ἐγοήτεον πρὸ πάσης ἐθνικῆς ὀμηγύρεως, νεωτέρων ἢ πρεσβυτέρων; καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸ μέλλον καὶ τὴν εὐκλειαν τῆς πατρίδος, καὶ αἱ παρορμήσεις πρὸς δρᾶσιν, καὶ ἡ ἐπιφώνησις ἐκείνη τοῦ στρατηγοῦ ἡμερῶν ἐνδόξων: οἱ δ' ἀπολειπόμενοι οὐ στεφانوῦνται;

Ἐπίστευον πάντοτε εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, εἰς τὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς, ἣτις κατελήφθη μὲν πολλάκις καὶ ἐκάμφθη ὑπὸ τὴν δυσφορίαν χαλεπῶν καιρῶν καὶ περιπετειῶν, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξηυτελίσθη. Ἡ πίστις αὕτη οὐδέποτε μ' ἐγκατέλιπε, καὶ ὅτε ἀκόμη πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ ἐθνικοῦ βίου οὐδεμίαν παρεῖχον πρὸς τοῦτο ὑποστήριξιν. Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν δυσερμήνευτα συναισθήματα, διεκφεύγοντα τὴν ὀλοσχερῆ κατανόησιν, ἅτινα, ὑπολανθάνοντα ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον, ἐκδηλοῦνται ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ μετὰ πάσης ἐνεργείας καὶ ζωῆς, ἐπιβαλλόμενα, κατακτῶντα, κυριαρχοῦντα ἐπὶ τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀκαμπτοτάτου τῶν ἀνθρώπων.

Σήμερον ἡ πίστις αὕτη, μετὰ τὰς ἐπελθούσας συμφοράς, μετὰ τὴν πλήρη διατάραξιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἐξακολουθεῖ ἐν ἐμοὶ αἰείποτε ἀκμαία. Βλέπω ἐν τούτοις περὶ ἐμὲ ὀμοφύλους κατηφεῖς καὶ συντετριμμένους, βλέπω Ἕλληνας, ἀποβαλόντας τὸ ἐλληνικὸν σθένος, τὴν ἐλληνικὴν ψυχὴν, τὴν πίστιν πρὸς τῆς πατρίδος τὸ μέλλον. Ποῖον αἴτιον, τίς κακοποιὸς δαίμων προῦκάλεσε τὴν κατάπτωσιν ταύτην τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος; Ποία ἀποτόμως ἐπελθοῦσα ἐπιδημικὴ νόσος ἠλλοίωσε τὸν φυσικὸν καὶ ἠθικὸν ὀργανισμὸν τῆς ἡμετέρας φυλῆς, ἵνα περιέλθῃ αὕτη εἰς ὃ περιῆλθεν ἀτονίας σημεῖον; Δὲν δύναμαι ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν προβαλλομένην ἐρώτησιν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κατέλθῃ εἰς ἐρεύνας καὶ λεπτομερεῖς ἀναλύσεις, αἵτινες διεκφεύγουσιν

πως τὸν σκοπὸν, ὃν προτίθεμαι, παριστάμενος πρὸ ὑμῶν. Θέλω ἐξετάσῃ ἀπὸ περιωπῆς τὰ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν καταστάσεως· θέλω ἐρμηνεύσῃ μετ' ἀνεξαρτησίας ἐθνικὰ καὶ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ δεδομένα, θέλω προβάλῃ ὑμῖν τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος. Μ' ἐμπνέει πρὸς τοῦτο τὸ παρελθὸν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἀπὸ τριάκοντα αἰώνων ἐκδηλούσης μᾶλλον ἢ ἥττον ἱστορικὴν συνείδησιν καὶ ἐθνικὸν σθένος, κυπτούσης, ἀλλὰ μὴ πιπτούσης, ἐξαντλουμένης, ἀλλὰ μὴ ἐξαφανιζομένης, ἥττωμένης, ἀλλὰ μὴ ἀπορροφωμένης. Ὅπως ἡ ἑλληνικὴ φύσις, οὕτω καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ εἶνε ἀθάνατος καὶ αἰωνία. Οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ κακοποιὸς Θεὸς προσάρτῃ αὐτήν, διὰ τοῦ ὑπερόχου κράτους αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς τιμωρίας καὶ τῆς ταπεινώσεως. Ἄλλ' ἔρχεται ὁ Ἡρακλῆς, ἐκπροσώπησις ἰσχύος ἅμα καὶ νομιμότητος, ἀπελευθερῶν αὐτήν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῶν κακούργων.

Ἐν σοί, ἑλληνικὴ νεότης, ἔρχομαι ν' ἀναζητήσω τὸν Ἡρακλῆ τούτον τῆς ἀπελευθερώσεως· εἰς σέ δύναμαι μόνον νὰ ἐμπιστευθῶ, σέ θέλω ἐπικαλεσθῆ πρωτίστως εἰς ἐπικουρίαν ἐν τῷ ἐπανορθωτικῷ ἔργῳ, εἰς ὃ καλεῖται ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς συμφορᾶς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Εἰς σέ καὶ μόνην ἐλπίζω, καὶ μετ' ἐμοῦ ἡ πατρίς, ἡ τοσοῦτον οἰκτρῶς κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην συντετριμμένη καὶ τεταπεινωμένη.

Ὦνειροπόλουν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπηύθυνον πρὸς σέ ἀπὸ τῆς ἑδρας ταύτης λόγους ἐλπίδων καὶ προτροπῶν, ὠνειροπόλουν τὴν ἡὺν προσεχοῦς ἐθνικοῦ μεγαλείου, σέ ἐκάλουν εἰς τὴν ἐργασίαν, ἐτόλμων νὰ σοὶ ἀποκαλύψω τὸ ἀπόρρητον τῆς ἐθνικῆς ιδέας, κατακτώσης τὴν συνείδησιν τῶν ἐν τῇ παγκοσμίῳ διασπορᾷ ὁμοφύλων. Τί ἐγένοντο αἱ ἐλπίδες ἐκεῖναι, τὰ ὄνειρα καὶ αἱ προσδοκίαι; Φεῦ! καλλίτερον νὰ σιωπήσω. Ἡ Ἐρρινὺς τῆς κατακτήσεως

λαλεῖ εὐγλωττότερον, ἀλλὰ καὶ ἀπαισιώτερον. Εἶνε κατηφῆ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὰ Τέμπη, εἶνε δούλη ἡ Θεσσαλία, τουρκοπατημένη ἡ κοιτὶς τοῦ Ρήγα, καὶ μάτην ὄνειροπολοῦσιν, αἰσχυνόμεναι, τὴν ἀρχαίαν δόξαν αἱ Θερμοπύλαι. — Ποῦ εἶνε ὁ Λεωνίδας, ἠρώτησε τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος· καὶ ἡ ἡχώ τῶν βράχων ἐκείνων τῆς δόξης εἴρων ἀπεκρίθη: — Ἄπεθανεν ὁ Λεωνίδας, οἱ δὲ νεκροὶ δὲν ἀναγεννῶνται.

Ἄγαπητοὶ φίλοι, ἀκούσατε καὶ σκεφθῆτε.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ πατρίς ἡμῶν προκαλεῖ δικαίας μομφάς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Δὲν ἔχομεν πλέον τὸ δικαίωμα νὰ παραπονώμεθα κατ' αὐτῶν, ἐπικαλούμενοι ἀρχαίας περγαμηνὰς εὐγενείας. Ἄν ἐδεικνύμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων, ἄξιοι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὃν ἐπεδείξαντο πρὸς ἡμᾶς, ἀρχομένου τοῦ ἀγῶνος, οἱ πλεῖστοι τῶν λαῶν, τὰ παράπονα ἡμῶν θὰ ἦσαν δεδικαιολογημένα. Οὐδὲν τούτων. Ἡ δὲ Ἑλλάς ἀπεδείχθη, ὡς μὴ ὄφειλε, ὑποδεεστέρα τῶν προσδοκιῶν, τοῦ παρελθόντος αὐτῆς, τῶν ἐθνικῶν ἀξιώσεων.

Ἄπὸ τῶν ὠραιότερων ἡμερῶν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας σπανίως ἀπήλαυσεν ἡ Ἑλλάς τοσούτων συμπαθειῶν καὶ ἐκτιμήσεως, ὅσον κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνεστῶτος. Ἄπὸ τῆς ἐθνικῆς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἀνενεοῦντο ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι οἱ παλαιοὶ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ζωηρὰ μετεστρέφετο ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ δημοσία γνώμη τῶν Δύο Κόσμων. Ἐπελανθάνοντο τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, αἰσθήματα δὲ συγγνώμης καὶ ἐπιεικείας ἐπεκράτησαν παρ' αὐτοῖς ἐν ταῖς περὶ τοῦ ἐλληνικοῦ γένους κρίσεσιν. Ἀντελήφθησαν οἱ ξένοι τῶν κατὰ

τὸν αἰῶνα τούτων γενομένων ὑφ' ἡμῶν προόδων. Κατενόησαν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ζῆ, εὐδοκίμως ἐπιτελῶν τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ ἔργον, ἐνόησαν ὅτι κατέστη ὁ σπουδαιότατος τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ πολιτικῶν παραγόντων. Ἡ δ' ἀμέσως διαφημισθεῖσα αὕτη ἀνά τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ὑπεροχὴ παρεμύθει μὲν ἡμᾶς ἐπὶ τῇ τέως παραγνωρίσει καὶ ταῖς ἀντιπαθείαις, ἀλλὰ καὶ ἐθάρρυνε καὶ ἐνέπνεε πρὸς γενναιότεραν καὶ ἐθνικωτέραν δρᾶσιν.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἐξεδηλοῦτο ἡ ἀφύπνις τῆς ἑλληνικῆς συνειδήσεως καὶ ἡ ἐξέγερσις τοῦ ἔθνους καὶ ἡ πίστις πρὸς τὸν παλαιὸν δαίμονα, τὸν μηδέποτε ἐγκαταλιπόντα αὐτό, παρὰ τοῖς ὁμοεθνεσίν, τοῖς ἀπανταχόθεν προσελθοῦσιν εἰς τὴν ἱερὰν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλιν συμμετόχοις καὶ συνθεαταῖς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἱερὰ πνοὴ ἐνθουσιασμοῦ διέπνευσε τὴν καρδίαν αὐτῶν καὶ τὴν συνείδησιν. Ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν μὴ ἐλευθέρων Ἑλλήνων κατέστη στενότερος. Πάντες κατενοήσαμεν τὰς κοινὰς ὑποχρεώσεις, τὰ ἀμοιβαῖα καθήκοντα. Καὶ ἐξηγείρετο σθεναρὰ καὶ ὑψίφρων ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, ἡ δὲ ἑλληνικὴ φυλὴ ἀνελάμβανε εὐελπίς καὶ εὐτολμος τὸν μέγαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως ἀγῶνα. Οἱ ἐν τῷ παναθηναϊκῷ σταδίῳ σωματικοὶ ἀγῶνες ἦσαν προοίμια μόνον, ἀπλαῖ ἐνδείξεις τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὅστις ἀπὸ αἰῶνων διεξάγεται ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, ὅστις ἐξακολουθήσει μέχρι πλήρους ἀποπερατώσεως τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ — τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Τῆς ἀποκαταστάσεως ταύτης τὸ δίκαιον εἶνε ἀναγεγραμμένον ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, αἰώνιον καὶ ἀναφαίρετον. Αὕτη ἔσται ἐθνικὴ καὶ πολιτικὴ. Πᾶσαι αἱ χῶραι, αἵτινες ἀπὸ αἰῶνων ὑπῆρξαν στάδιον καὶ ἀφετηρία τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἱστορικῆς ἀποστο-

λῆς, δέον νὰ καταστῶσιν ἑλληνικαί. Εἶνε τοῦτο ὄρος ἀναπό-
φρευκτος ἐθνικῆς ζωῆς. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, μνημον λαμπρῶν
ἡμερῶν, εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ
ιδέαν, νὰ λύσῃ τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ πρόβλημα, ἂν μὴ πρότε-
ρον ἀπολαύσῃ τέλεον πλήρους αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας.

Τοιοῦτό τι ἐξεδηλοῦτο φαινόμενον ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ μετὰ
τὸ πέρας τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Ἀμέσως μετὰ ταῦτα,
νέος ἀγὼν, ἀλλ' ἐθνικώτερος ἔτι καὶ ἱερώτερος, ἐξέσπα ἐπὶ
τῶν ὄρέων τῆς ὑπερηφάνου Κρήτης, συμπραττόντων καὶ
συναγωνιζομένων τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἐπευφημούντων
τῶν ἐν τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ εὐγενῶν ἀντιπροσώπων τῆς
ἐλευθερίας. Μετὰ μικρόν, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς δημοσίας γνώ-
μης, ὁ ἀγὼν οὗτος ἀπέληγεν εἰς τινὰ βελτίωσιν τῆς κατα-
στάσεως τῆς ἠρωϊκῆς νήσου. Ἀλλ' ἦτο ψευδῆς ἡ τοιαύτη
βελτίωσις. Ὁ τύραννος ὑποχωρεῖ κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸ
τῆς γνώμης τῶν ἰσχυρῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ
παραπλανήσῃ αὐτήν. Ἡ μὲν γλῶττ' ὀμώμοκεν, ἀλλ' ἦ
φρὴν ἀνώμοτος. Τῆς τυραννίας τὰ ὄργια οὐδέποτε λαμ-
βάνουσι πέρας. Ἐφ' ὅσον αὕτη ὑφίσταται, ἐφ' ὅσον ἀναγνω-
ρίζεται ὡς θεσμὸς πολιτικός, ὡς καθεστῶς, ἐνῶ εἶνε ἡ ἄρνη-
σις πάσης τάξεως καὶ πάσης εὐνομίας, πάσης ἀρετῆς καὶ
πάσης δικαιοσύνης, οὐδὲν δύναται νὰ τελεσιουργήσῃ γενναῖον.
Ἡ χριστιανική, ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη ὑποκρίνεται, ὅτι
ἀγνοεῖ, ἀλλ' ὄντως δὲν ἀγνοεῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Μόνον
τὸ συμφέρον ἀποτυφλοῖ αὐτήν, μόνον ἡ φιλαυτία ὑπαγορεύει
αὐτῇ ἀποφάσεις καὶ σκέψεις, μηδ' ἐπὶ τῆς λογικῆς, μηδ' ἐπὶ
τῶν πραγμάτων ἐρειδομένας . . .

Ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐπιθυμῶ ν' ἀκουσθῶσι λόγοι
εἰλικρινείας μόνον καὶ ἀληθείας, λόγοι ἀποκαλύπτοντες τὰ
πράγματα, οὐχὶ δὲ θεραπεύοντες ἐθνικὰς ἀδυναμίας, πόθους,

αὐταπάτας. Εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν πρέπει νὰ ρηθῆ ἡ ἀλήθεια, ν' ἀκουσθῆ αὕτη πανταχοῦ, ὅπου διατελεῖ διεσπαρμένη, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῆς, καθοδηγοῦσα καὶ νοθετοῦσα. Δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον ἀπὸ βήματος ἀκαδημαϊκοῦ, κατόπιν τοσοῦτων συμφορῶν καὶ καταστροφῶν, νὰ παρανοῶνται τὰ πράγματα, ἅτινα δέον νὰ καταστῶσιν ὁ μόνος ὁδηγὸς καὶ ἰθύντωρ τοῦ ἔθνους. Ἐκιστα ἄρα σκοπῶ κατὰ τοιαύτας σοβαρὰς στιγμὰς καὶ ἐν οὕτωςι κρισίμοις ἡμέραις νὰ εἶπω καὶ τὸ ἐλάχιστον, τὸ μὴ συμφωνοῦν πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, πρὸς τὴν πραγματικὴν ὑπόστασιν. Θέλω ν' ἀκουσθῆ ἐντεῦθεν ἡ ἀλήθεια, ν' ἀντιληφθῶμεν αὐτῆς, νὰ πράξωμεν τὰ προσήκοντα κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις αὐτῆς, αἵτινες ἅμα ἐκπροσωποῦσι καὶ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον. Μόνον ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δύναται ν' ἀνανήψῃ τὸ ἔθνος, συναισθανόμενον ἑαυτό, κατανοοῦν τὰς πλάννας αὐτοῦ, τὰ ὀλισθήματα, τὰς ἀπάτας, μὴ ἀπογοητευόμενον, μὴ ἀπελπιζόμενον, μὴ καταπίπτον. Τούναντίον. Πρέπει ἀπὸ τῆς πλάνης νὰ ἐξέλθῃ ἡ ἀλήθεια, ἀπὸ τῆς σκοτίας τὸ φῶς, ἀπὸ τῆς ἀτυχίας ἡ εὐτυχία. Τότε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, αἰσθανόμενον καὶ νοοῦν, κρίνον καὶ πράττον ἐν συνειδήσει, θέλει κατορθώσῃ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ. Λαοὶ αὐταπατώμενοι, λαοὶ ἐπιλανθανόμενοι τῶν καθηκόντων αὐτῶν, παρὰ τὰς ἀρετάς, δι' ὧν τυγχάνουσι πεπροικισμένοι, παρὰ τὰ πλεονεκτήματα, ἀτομικὰ τε καὶ ἐθνικὰ, ἅτινα ἐπεδαψίλευσαν αὐτοῖς ἡ φύσις καὶ ἡ ἱστορία, θέλουσιν ὑποκύψῃ μοιραίως. Ταῦτα διδάσκει ἡ πεῖρα τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν. Ἡ πτώσις λαοῦ τινος ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Οἱ λαοὶ ἀνίστανται καὶ πίπτουσιν, ἀκμάζουσι καὶ παρακμάζουσιν, οὐχὶ τοσοῦτον ἔνεκα ἐξωτερικῶν, ὅσον ἔνεκα ἐσωτερικῶν αἰτίων, ἀπορροεόντων δηλαδὴ ἀπὸ τῶν ἰδίων σχέσεων καὶ ἐνεργειῶν. Ὅφει-

λουσιν ἄρα νὰ μελετῶσι μετ' εἰλικρινείας καὶ ἀπαθείας τὸ πρόβλημα αὐτῶν, ἐπιζητοῦντες τὴν ἐκάστοτε λύσιν ἐν συνειδήσει τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ἀυθαίρετως καὶ ἀλογίστεως ἐπιδιώκοντες λύσεις δι' ἐνεργειῶν, ἤκιστα εὐστόχων καὶ τῆ λογικῆ συμφῶνων.

Ἡ τελευταία καταστροφή ἔστω ἡμῖν δίδαγμα. Ἀλγῶ ἐπὶ τῷ γεγονότι ὃ περ, ὑφ' ἃς διεξήχθη συνθήκας, παρίσταται ἴσως μοναδικὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱστορίᾳ, ἀλλ' ἅμα καὶ εὐχαριστοῦμαι, διότι ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ κατανοήσωμεν κρεῖττον ἑαυτοῦς, καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολον. Ὡς ἄτομα, διότι ἀποδεικνύεται ἐξ ὅλης ταύτης τῆς τελευταίας ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅτι τυγχάνομεν δεινοὶ μὲν περὶ λόγους, καὶ σχέδια, καὶ ἀπειλάς, ἀλλ' ὑστεροῦμεν ἐν τῇ διὰ τῶν πραγμάτων ἀποδείξει τοῦ μεγαλεπιβόλου χαρακτῆρος ἡμῶν. Λόγοι, λόγοι, λόγοι! ἀλλ' οὐδὲν ἔργον, ἄξιον οὐχὶ τῶν προγόνων, ὧν καθ' ἐκάστην τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξαν ἐπικαλούμεθα, ἀλλ' ἄλλων λαῶν, κατωτέρων ἡμῶν τὴν καταγωγὴν, ἐστερημένων τῶν περγαμηνῶν, ὧν ἡμεῖς εὐμοιροῦμεν, ἀγνοοῦμεν ἐν τούτοις τὰ καθήκοντα, ἅτινα ἐπιβάλλουσιν εἰς τοὺς φιλοτίμους ἀπογόνους. Ὡς σύνολον, διότι κατεδείξαμεν ἐν τῷ ἀγῶνι, ὃν ἐλαφρᾶ τῇ συνειδήσει ἀνελάβομεν κατὰ πολέμιων, τυγχανόντων τῆς συνδρομῆς, ἀδίκου βεβαίως καὶ ἀναξίας πεπολιτισμένων κυβερνήσεων, ἀλλὰ συνδρομῆς ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ πολιτεία, τὸ σύνολον τοῦτο καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῶν τε φυσικῶν, τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἡμῶν δυνάμεων, νοσεῖ· καὶ νοσεῖ δυστυχῶς ἐξ ἐθνικῆς ὑπαιτιότητος. Τὸ κυβερνᾶν ἔστι προνοεῖν. Ἀλλ' ἀπεδείκνυτο ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἀπὸ δεκαετηρίδων ἤδη ἤκιστα συνέβαινε τοῦτο παρ' ἡμῖν. Ἡ προπαρασκευὴ πρὸς πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι ἐνέργειαν, οἴασδῆποτε αὕτη καὶ ἂν τυγ-

χάνη φύσεως, εἶνε, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, στοιχειώδης ἀρετὴ καὶ τοῦ τελευταίου τῶν ἀτόμων· ἀλλὰ προκειμένου περὶ ἐθνῶν, τί ἂν τις εἴποι; Ἄν εἶνε ἄξιον καταδίκης καὶ περιφρονήσεως τὸ ἄτομον, τὸ οὕτως ἀσυνέτως καὶ ἐπιπολαίως πολιτευόμενον, ὅποια καταδίκη πρέπει νὰ καταλογισθῇ εἰς τὸ σύνολον, προβαῖνον εἰς ἐνεργείας ζωῆς καὶ θανάτου, χωρὶς νὰ ἀνάλογισθῇ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, χωρὶς νὰ παρασκευασθῇ εἰς τὸν διεξαχθησόμενον μέγαν ἀγῶνα, ἀναλαμβάνον αὐτὸν ἐλαφρᾶ τῆ σκέψει, ὅπως ἤθελεν ἀναλάβῃ, ἀπάρασκευον καὶ αὐτοσχέδιον, τὸ κοινότατον τῶν ἔργων;

Βλέπω ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἄτομα μόνον, ἀλλ' οὐχὶ ἔθνος. Οὕτως ἐφιλοσόφει, ἅμα τῇ ἐθνικῇ ἀποκαταστάσει τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, εἰς τῶν ἐξοχωτάτων ποιητῶν τοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἅμα καὶ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ διακριθεὶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, πρὸ ἐβδομήκοντα περίπου ἐτῶν, ὁ φιλέλληνας ἔτι ἀοιδὸς τοῦ τελευταίου ἄσματος τοῦ Ἀρόλδου, ὁ Λαμαρτῖνος. Ἄτομα καὶ ὄχι ἔθνος. Ὅσον καὶ ἂν τυγχάνη αὐστηρὰ ἢ ἐκτίμησις αὕτη, δὲν στερεῖται ὅλως ἀκριβείας. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν σημασίαν τοῦ ἀτόμου ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ ἀνθρωπίνων ὄντων, ρεπόντων πρὸς πρόοδον καὶ βελτίωσιν. Ἄλλ' ἐν τῇ περιπτώσει τὸ ἄτομον, καταφρονοῦν τῶν γενικῶν συμφερόντων, ἐκδηλοῖ τὴν ἐνέργειαν ἑαυτοῦ ὅλως περιωρισμένην ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ ἰδίου βίου, αἱ διασπαστικαὶ ροπαὶ κατισχύουσι πάσης συνθετικῆς δυνάμεως, ἥς ἄνευ οὐδεμίᾳ κοινωνίᾳ, καὶ ἔτι μᾶλλον οὐδεμίᾳ πολιτεία δύναται εὐκόσμως καὶ προσηκόντως νὰ λειτουργήσῃ καὶ νὰ τελεσιουργήσῃ. Ἡ τελευταία ἡμῶν ἱστορικὴ σταδιοδρομία ἐμαρτύρησεν ἄκρατον φιλαυτίαν, μέχρις ἐγωῖσμοῦ ἐξικνουμένην, ἄμετρον ἐπιδίωξιν ἀτομικῶν ἢ κομματικῶν συμφερόντων, ἀλλ' οὐδὲν καθολικώτερον διαφέρον ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς δυνά-

μεως, ἥς πάντες οἱ πολῖται ἐτάχθημεν ὑπηρέται. Τὸ μὲν γὰρ κοινὸν ξυνδεῖ, τὸ δ' ἴδιον διασπᾶ τὰς πόλεις. Ταῦτα πρὸ αἰώνων ἐδίδασκε τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἑλληνας εἰς τῶν θαυμασίων μυστῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον, ἡ πολιτεία, ὑποστᾶσα τὴν ἐπίδρασιν τῶν τοιούτων ροπῶν καὶ ἐλαττωμάτων τῶν ἀτόμων, ἔμελλε κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελεσθῇ κατὰ τὸ πρότυπον. Τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἐπιλαθομένη, κατέπεσεν ἀπὸ τῆς περιωπῆς, εἰς ἣν ὑπεχρεοῦτο νὰ διατελῇ. Ἀπὸ τῆς σφαίρας τῶν ἰδεῶν μετέστη εἰς τὴν σφαῖραν τῶν συμφερόντων· ἐπαύσατο οὕσα ἡ προνοοῦσα δύναμις, ἡ μεγάλη ἰέρεια τοῦ ἀγαθοῦ· ἀπεπλανήθη ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ σκοποῦ, ὃν ἀνέλαβε νὰ πραγματώσῃ. Ὅπισθεν τῆς ἐννοίας τῶν γενικῶν τούτων γραμμῶν ἀντιλαμβάνεσθε τοῦ ἀπορρήτου τῶν συμφορῶν, αἵτινες κατέλαβον τὸ ἑλληνικὸν γένος κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Διότι ἡ συμφορά, ἥς νῦν ὑφιστάμεθα τὰ ἀποτελέσματα, δὲν εἶνε μόνον ἡ ἐν τῷ διεξαχθέντι πολέμῳ ἀποτυχία. Ὅπόσας ἦττας ὑπέστημεν κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας ὅπου Ἑλληνισμός, ὅπου ἐθνικὴ ἐνέργεια, ὅπου ἑλληνικὴ συνείδησις! Ὑπάρχει τι τὸ σεσηπός, τὸ φθειρόν, τὸ δηλητηριάζον ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ὀργανισμοῦ, καὶ τὸ σεσηπός τοῦτο πρέπει νὰ καυτηριασθῇ, ν' ἀποκοπῇ ὡς ἄχρηστον, νὰ καταστραφῇ, ὅπου καὶ ἂν εὔρεθῇ τοῦτο, οἷονδ' ἄποτε καὶ ἂν εἶνε. Ὁ Ἑλληνισμός δὲν πρέπει νὰ διστάσῃ.

Πολλὰ λέγονται καὶ γράφονται, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, περὶ τῶν τρόπων, δι' ὧν θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ ἐθνικὴ ἰασις καὶ σωτηρία. Σοφοὶ καὶ ἄσοφοι, μεμυημένοι καὶ ἀμύητοι, ἀνέλαβον τὸν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς βελτιώσεως ἀγῶνα. Δὲν δύναμαι, δὲν μοι ἐπιτρέπεται ν' ἀμφισβητήσω εἰς αὐτοὺς ἀγαθὴν προαίρεσιν, διαφέρον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, φι-

λοπατρίαν. Πάντες οὗτοι ἄχθονται καὶ δυσφοροῦσιν ἐπὶ τῇ ἐπελθούσῃ συμφορᾷ, πάντες κατανοοῦσιν, ὅτι ἐπιβάλλεται ἄμεσος ἢ ἀρχὴ τῆς θεραπείας. Διότι οἱ καιροὶ οὐ μενετοί· διότι ὑπάρχουσι λαοί, ζηλότυποι τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν μοίρας, ἐπιζητοῦντες παντὶ τρόπῳ τὴν ἐξόντωσιν ἡμῶν. Πλεῖστοι προβάλλουσι σχέδια καὶ προτάσεις, ἀναλύουσι τὸ καθεστώς, ὑποδεικνύουσι τὴν ἀνόρθωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐρειπίων, τὴν ἀνασύνθεσιν ἐπὶ θεμελίων ἀσφαλεστέρων καὶ μονιμωτέρων. Τομῇ εἰς τοὺς ἐργαζομένους ὑπὲρ τοσοῦτον εὐγενοῦς σκοποῦ! Οὐδὲν γενναϊότερον, ὅσον τὸ μεριμνᾶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Τολμῶ μεταξὺ τούτων νὰ προσέλθω καὶ ἐγώ. Ταπεινὸς λευίτης τῆς ἐπιστήμης, προσέρχομαι ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας, ἀπευθυνόμενος κατ' ἐξοχὴν πρὸς ὑμᾶς, ὦ νέοι. Ἴσως ἀκουσθῇ ἡ φωνή μου εἰς εὐρύτερον κύκλον, ἴσως ἐπενεργήσῃ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς παγκοσμίου διασπορᾶς, ὑπομιμνήσκουσα ἐπιτακτικῶς τὰ ὀφειλόμενα καθήκοντα πρὸς ἑαυτούς, πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ὁποίου τὸ ἑλληνικὸν διεκδικεῖ μίαν τῶν περιφανεστάτων ἀποστολῶν.

Ἀπευθύνομαι κατ' ἐξοχὴν πρὸς τοὺς νέους. Σεῖς εἰσθε τὸ ἄκρον ἄωτον, ἡ δύναμις, ἡ ἐκδήλωσις πάσης μεγάλης ἐργασίας, πάσης γενναίας πίστεως. Σεῖς ἐκπροσωπεῖτε τὴν πραγματικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους. Καὶ ἂν ὀλόκληρος ἱστορικὴ γενεὰ καταβληθῇ, καὶ ἂν καταπέσῃ συντετριμμένη ἐκ τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν, δύναται ἡ νεότης, ἐν ἣ περιπτώσει αὕτη διατελεῖ ὑγιῆς καὶ ζωντανή, νὰ θεραπεύσῃ τὴν νοσοῦσαν τοῦ ἔθνους ψυχὴν, νὰ ἐξεγείρῃ τὸ καταβεβλημένον φρόνημα, νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς περὶ αὐτήν: — ἐγέρθητε καὶ περιπατεῖτε, αὕτη καθισταμένη ὁδηγός, ἡγουμένη τῆς ἱστορικῆς τοῦ ἔθνους σταδιοδρομίας.

Ἡ νεότης! Τίς δὲν γινώσκει τὰ ἔτη τῆς ἡλικίας ἐκείνης, καθ' ἣν τὰ πάντα λαμπρύνονται ὑπὸ τῆς αἴγλης τῶν ἐλπίδων, ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς πίστεως, καθ' ἣν τὸ ἰδεῶδες ἐνισχύει ἅπαντα τὸν ὀργανισμόν αὐτῆς, ἀποπνέον τὴν ζωὴν, τὴν εὐθυμίαν, τὴν ἀθανασίαν; Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ δύναμις αὐτῆς. Πέριξ πλανῶνται οἱ σκεπτικοί, οἱ ἀπέλπιδες, οἱ ἀπογοητευμένοι ἐκ τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, ἐκ τῆς τραχείας πείρας τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἄλλ' αὕτη δὲν γινώσκει τὰς πτώσεις τῆς ψυχῆς, τὴν ἀτολμίαν τοῦ φρονήματος, ἣτις κατατρώχει τὴν βούλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τῶν γενναιοτάτων πολλάκις χαρακτήρων. Ἀντιλαμβάνεται περὶ ἑαυτὴν κόσμων ὀνείρων, περιίπταται ἐν ἀτμοσφαίρα πνευματικῶν ἡδονῶν, δημιουργεῖ διὰ τῆς φαντασίας τὸ μέλλον, ἀνώτερον πάσης περιγραφῆς, ζῆ ἐν τῷ ἐνεστῶτι, ἀλλὰ στάδιον τῆς δράσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐνεργείας εἶνε τὸ μέλλον. Τοῦτο ὀνειροπολεῖ, σκέπτεται, προπαρασκευάζει.

Εἶδον πλέον ἢ ἅπαξ θαυμάσιον ὄραμα. Κατ' ἀστεροφεγγῆ νύκτα παρετήρουν ρεμβὸς καὶ φοιβάζων πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων, καὶ κατειχόμεν ἔκ γοητείας, καὶ κατελαμβανόμεν ἔξ ἱεροῦ δέους πρὸ τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, ἃς ἐπιβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τοῦ σκεπτικωτάτου τῶν ἀνθρώπων τὸ ὑπερφυῆς τοῦτο ἐνδιαίτημα, τὸ ἱερόν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἐψιθύριζον περιδεῆς πρὸ τοῦ ἱεροῦ χώρου τὴν θαυμασίαν προσευχὴν, ἣν ἀπηύθυνεν ἄλλοτε ἐπ' αὐτοῦ Γάλλος σοφός, μετριοφρόνως καὶ ἐπιχαρίτως καλῶν ἑαυτὸν βάρβαρον. Κατελήφθην ἐκ ψυχικῆς κοπώσεως, ἐξ ἀθυμίας, παραβάλλων τὸ ἐνεστῶς πρὸς τὸ μέγα παρελθόν, οὗ ἡ Ἀκρόπολις παρίστησι τὴν λαμπροτάτην καὶ εὐγενεστάτην ἐμφάνειαν. Ἔλεγον κατ' ἑμαυτόν, προσβλέπων πρὸς τὸν θεῖον Παρθενῶνα: Πότε τὸ ὑπερφυῆς τοῦτο κατασκευάσμα θὰ φωτίσῃ

καὶ πάλιν λαμπρότεραι καὶ εὐγενέστεραι ἡμέραι! Πότε ἡ Ἑλλάς θὰ καταστῆ καὶ πάλιν μεγάλη καὶ ἐλευθέρα, ἰσχυρὰ καὶ ἀνεξάρτητος, ὡς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἃς διεξήγετο, συνδρομῇ τοῦ ἑλληνικοῦ, πυρετώδης ὑπὲρ τῆς ἀποθέσεως τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἐργασία; Ἐπάκουσόν μου, ὦ ἀθάνατος Πάρθενος ἀποκάλυψον εἰς τὸν νοῦν μου καὶ εἰς τὰς αἰσθήσεις μου τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, τοῦ ἀπὸ πολ. λοῦ ἤδη χρόνου κατατρύχοντός με καὶ ἀπασχολοῦντος. Ἐπόθουν νὰ γινώσκω τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μου καὶ τῆς φυλῆς μου, νὰ ἐμπνευσθῶ ἐξ αὐτοῦ, ν' ἀρυσθῶ σθένος καὶ εὐστάθειαν ἐν πάσῃ σκέψει μου, ἐν πάσῃ περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος μερίμνη καὶ ἐργασία.

Εἶδον ὄραμα. Εὐρεῖα ἠπλοῦτο πρὸ ἐμοῦ χώρα. Ἄνω αὐτῆς κατηύγαζε βαθυκύανος καὶ ἀνέσπερος οὐρανός, ὄρη ὑπὲρ νέφελα ὑψοῦντο ὑπὲρ τὰς πεδιάδας, τὸ κύμα τῆς θαλάσσης εἰσέδουε καθ' ὅλους τοὺς κόλπους αὐτῆς καὶ κατέβρεχε τὰ κράσπεδα. Γινώσκω τὸ θέαμα τοῦτο· εἶνε ἡ πατρίς μου, τὸ ἰδανικώτατον τῶν ἰνδαλμάτων τοῦ βίου μου, ὃ τι κατ' ἐξοχὴν ἠγάπησα, εἰς ὃ τι ἀφιέρωσα τὸν ἐνθουσιασμόν μου, τὴν πίστιν μου, τὴν λατρείαν μου. Κατελήφθην ἐξ ἐκστάσεως. Ἐφантаζόμην, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐτέλει τὰ ἐπινίκια αὐτῆς, ὅτι ἐπανηγύριζε τὴν ἐορτὴν ἐθνικῶν ἐλευθερίων. Θρίαμβος διεξήγετο, οὐχὶ κατακτήσεως ἰσχυρῶν ἐπὶ ἀσθενῶν, ἀλλ' ἀδικουμένων κατ' ἀδικούντων, θρίαμβος ἐλευθερίας, εὐνομίας, τάξεως. Εἶδον πλήθη ἀνδρῶν κυμαινομένων, εὐφραϊνομένων, ἐνθουσιῶντων· σημαίας, ὑπὸ τῆς ριπῆς τοῦ ἀνέμου σαλευομένας· τὴν σημαίαν ἡμῶν, ἀγαπητοὶ φίλοι, τὴν σημαίαν τοῦ ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου, ἐφ' ἧς ἐφέρετο ἀναγεγραμμένον χρυσοῖς γράμμασιν— Ἐν τούτῳ νίκα.

Βλέπω τὴν αἰωνίως νεάζουσαν, τὴν ἀφθιτον ὑπὸ τοῦ χρό-

νου μορφήν τῆς ἀθανάτου παρθένου. Εἶνε τὸ σύμβολον τῆς νεότητος, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἰσχύος, τῆς φρανήσεως τοῦ μηδέποτε ἀποκαρτεροῦντος ἀνθρώπου. Συνεκλονήθη ὁ ὀργανισμός μου ἐπὶ τῷ θεάματι τούτῳ. Ἦνέφξα τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ διὰ ν' ἀντιληφθῶ, ὅτι ἦτο ὄνειρον τὸ θέαμα . . . Καὶ ἀντελήφθην, ἐν τῇ ἐξεγέρσει, τῶν συμφορῶν, τῶν καταστροφῶν, τῶν ἐλπίδων, τῶν πόθων, τῶν καματηρῶν ἀγῶνων τοῦ ἐνεστῶτος.

Ὅποῖον ἐνεστῶς! . . . Καὶ ἡ συμφορὰ, ἣτις ἐπιπλανᾶται ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, καὶ ὁ οἶκτος τῶν φίλων, καὶ οἱ σαρκασμοὶ τῶν ἐχθρῶν! Ἄλλοτε, πρὸ ἔτους μόλις, ἤμεθα μικροί, ἄσημοι πολιτικῶς, ἀλλ' ἐθνικῶς τετιμημένοι καὶ ζηλευτοί. Ἦτο ἡ ἐλληνικὴ ἱστορία ἡ ὠραιότητα ἐποποιία τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Τριάκοντα αἰῶνες ἱστορικῆς δράσεως διῆλθον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος, κατ' αὐτοὺς ἐπέσομεν πολλάκις, συνετρίβημεν, ὑπετάγημεν, ἐδουλώθημεν· ἀλλ' ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα οὐδέποτε μᾶς ἐγκατέλιπον. Ἐκάστη πτώσις ἦτο καὶ ἐκδήλωσις νέας ζωῆς, ἀρχομένη τὴν ἐπαύριον τῆς καταστροφῆς. Μᾶς περιέσωζεν ἡ γενναιότης, ἡ εὐψυχία, ἣν ἐδεικνύομεν, καὶ περ συντετριμμένοι καὶ τεταπεινωμένοι. Ἀλλὰ σήμερον; . . . Γινώσκετε τὰ πάντα.

Ἡ ἱστορικὴ περίοδος, ἣν διερχόμεθα, εἶνε κρίσιμος· ὀφείλομεν ν' ἀνταγωνισθῶμεν πρὸς ποικίλους ἐχθρούς, ἵνα ἐξέλθωμεν ἀπὸ τῆς τραγικῆς κρίσεως, εἰς ἣν ἀβούλως καὶ ἀσυνέτως περιεπλάκημεν. Περὶ ἡμᾶς βομβεῖ σμῆνος κακοβούλων, κηρυττόντων τὸν ἱστορικὸν ἡμῶν ὄλεθρον, τὸν ἐκφυλισμόν.